

20 Γενική Διεύθυνση Μετάφρασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής: 7 καλές πρακτικές για τη διαχείριση της ενωσιακής ορολογίας

Χριστίνα Νικητοπούλου

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην ανακοίνωση παρουσιάζονται επτά καλές πρακτικές που ακολουθούνται στη Γενική Διεύθυνση Μετάφρασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, αλλά και εν γένει στα θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε σχέση με τη διαχείριση της ενωσιακής ορολογίας. Πρώτον, η ορολογία τοποθετείται στον πυρήνα της μεταφραστικής διαδικασίας, ως παράγοντας κρίσιμης σημασίας για την υψηλή ποιότητα των μεταφρασμάτων. Δεύτερον, το ορολογικό έργο προκύπτει από ομαδική εργασία και συνεργασία. Τρίτον, λόγω της υψηλής εξειδίκευσης των εγγράφων της ΕΕ σε ένα εξαιρετικά ευρύ φάσμα τομέων, αναζητείται η συμβολή ειδικών και εμπειρογνομόνων. Τέταρτον, χρήσιμο εργαλείο στα χέρια των μεταφραστών/-ριών αλλά και των συντακτών/-ριών στα θεσμικά όργανα της ΕΕ είναι η ορολογική βάση IATE, γι' αυτό και αξιοποιούνται στο μέγιστο οι λειτουργίες που αυτή προσφέρει. Πέμπτον, για το πολύμοχθο έργο της διαχείρισης ορολογίας στα θεσμικά όργανα της ΕΕ επιστρατεύονται ορολογικά εργαλεία, όπως σώματα κειμένων, εργαλεία εξαγωγής όρων και βάσεις όρων. Έκτον, η διαχείριση ορολογίας στο πλαίσιο της μετάφρασης πραγματοποιείται σε τρεις φάσεις: προπαρασκευή, ορολογική υποστήριξη κατά τη μετάφραση και, στο τέλος, καταγραφή/αρχειοθέτηση για μελλοντική χρήση. Έβδομον, καταβάλλονται εργώδεις προσπάθειες για την ενημέρωση των ορολογικών πόρων. Το τελικό συμπέρασμα που εξάγεται είναι ότι οι προαναφερθείσες επτά καλές πρακτικές που ακολουθούνται στη Γενική Διεύθυνση Μετάφρασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής αποτελούν ορθές πρακτικές για τη διαχείριση της ορολογίας εν γένει, οι οποίες μπορούν να εφαρμοστούν κατ' επέκταση και σε άλλα περιβάλλοντα.

Directorate General for Translation of the European Commission: 7 good practices for managing EU terminology

Christina Nikitopoulou

ABSTRACT

The paper presents seven good practices followed by the Directorate General for Translation of the European Commission as well as the European Union institutions in general as regards the management of EU terminology. First, terminology is placed at the core of the translation process as a critical factor for achieving high quality. Secondly, terminology work is teamwork. Thirdly, due to the high specialisation of EU documents in a vast range of domains, the input of experts is sought. Fourthly, the content and functionalities of the EU's terminological database IATE are utilised by drafters and translators of EU documents. Fifthly, a series of tools is used systematically, including corpora, term extraction tools and termbases. Sixthly, terminology management is organised as a three step process in relation to translation: prepare, translate, record. Seventhly, sustained efforts are made in order to update terminological resources. The final conclusion drawn is that the aforementioned good practices are not specific to the context of EU institutions and can be applied in any linguistic environment.

0 Εισαγωγή

Οι μεταφράσεις υψηλής ποιότητας είναι απαραίτητες ώστε τα θεσμικά όργανα και οι οργανισμοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) να επιτελούν το έργο τους. Σε αυτό το περιβάλλον πολυγλωσσίας η ορολογία έχει κεντρική σημασία και ακολουθούνται συγκεκριμένες πρακτικές για τη βέλτιστη οργάνωση και διαχείρισή της. Παρακάτω παρουσιάζονται επτά καλές πρακτικές για τη διαχείριση της ορολογίας στη Γενική Διεύθυνση Μετάφρασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και στα θεσμικά όργανα της ΕΕ εν γένει.

1 Η ορολογία τοποθετείται στο επίκεντρο της μεταφραστικής διαδικασίας

Με 24 επίσημες γλώσσες η πολυγλωσσία συνιστά τον ακρογωνιαίο λίθο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ). Για τη μετάφραση των εγγράφων και τη διερμηνεία των εργασιών της ΕΕ από και προς τις γλώσσες αυτές, έχουν συσταθεί γλωσσικές υπηρεσίες σε όλα τα θεσμικά όργανα της ΕΕ. Αυτή η ανάγκη για πολυγλωσσία έχει νομική βάση, καθώς η πρώτη κιόλας ευρωπαϊκή νομική πράξη αφορά το γλωσσικό καθεστώς της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ) και προβλέπει ότι όλες οι επίσημες γλώσσες των κρατών μελών είναι επίσημες γλώσσες και της ΕΟΚ και χρήζουν ίσης μεταχείρισης (Communauté Européenne de l'Énergie Atomique Le Conseil Règlements, 1958). Παρά τις προκλήσεις που έχουν προκύψει κατά καιρούς, μεταξύ άλλων λόγω της αύξησης των επίσημων γλωσσών από 4 το 1958 σε 24 το 2023, η ευρωπαϊκή γλωσσική πολιτική παραμένει αμετάβλητη και πιστή στην αρχή της ίσης μεταχείρισης όλων των γλωσσών. Συγκεκριμένα το άρθρο 4 της προαναφερθείσας πράξης ορίζει ότι οι κανονισμοί και όλα τα έγγραφα γενικής εφαρμογής συντάσσονται στις επίσημες γλώσσες. Αξίζει να σημειωθεί ότι στον κανονισμό χρησιμοποιείται σκόπιμα το ρήμα «συντάσσονται» αντί του «μεταφράζονται», ώστε να καθίσταται σαφές ότι όλες οι επίσημες γλώσσες είναι ίσες. Με άλλα λόγια, στη Γενική Διεύθυνση Μετάφρασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και τις άλλες γλωσσικές υπηρεσίες της ΕΕ δεν μεταφράζουμε αλλά παράγουμε γλωσσικές εκδόσεις του ίδιου εγγράφου, οι οποίες από νομικής άποψης θεωρούνται ισάξιες.

Αυτό συνεπάγεται ότι η ποιότητα των γλωσσικών εκδόσεων είναι ύψιστης σημασίας για την επίτευξη ασφάλειας δικαίου. Δυνάμει της ενωσιακής νομοθεσίας λαμβάνονται αποφάσεις στα δικαστήρια των κρατών μελών αλλά και στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στο πλαίσιο αυτό η ορολογία αποκτά καθοριστική σημασία για την επίτευξη της ασφάλειας δικαίου. Η ορολογία χρειάζεται να χρησιμοποιείται ορθά και με συνέπεια όχι μόνο εντός του ίδιου εγγράφου αλλά και σε όλες τις γλωσσικές εκδοχές. Διαφορετικά η λανθασμένη χρήση της ορολογίας και η πολυτυπία ενδέχεται να οδηγήσουν σε παρανοήσεις και λανθασμένη

εφαρμογή της ενωσιακής νομοθεσίας, κάτι που μπορεί να έχει νομικές συνέπειες. Ως εκ τούτου, το διακύβευμα για την ορολογία στα θεσμικά όργανα της ΕΕ είναι πολύ σημαντικό.

Για τον λόγο αυτό οι γλωσσικές υπηρεσίες των θεσμικών οργάνων της ΕΕ έχουν δώσει ιδιαίτερη σημασία στην ορολογία. Έχουν αφιερώσει πόρους και έχουν αναπτύξει και εφαρμόσει στοχευμένες διαδικασίες και ειδικά εργαλεία για τη διαχείριση ορολογίας. Αντί για πάρεργο και υποπροϊόν της μετάφρασης, η ορολογία θεωρείται βασική δραστηριότητα και ουσιώδες μέρος της μεταφραστικής διαδικασίας (Maslías, 2017).

2 Η ορολογία προκύπτει ως αποτέλεσμα συνεργασίας

Στη Γενική Διεύθυνση Μετάφρασης (εφεξής ΓΔΜ) η ορολογία ήταν ανέκαθεν συνυφασμένη με την ομαδική εργασία. Πριν από την έλευση των υπολογιστών, υπήρχε η τηλεφωνική γραμμή ορολογικής βοήθειας 'S'il vous plaît', καθώς και οι ομάδες τεκμηρίωσης που δημιουργούσαν ορολογικούς πόρους και βοηθούσαν το μεταφραστικό προσωπικό με την αναζήτηση ορολογίας στην εθνική και ενωσιακή ορολογία. Το βασικό καθήκον των ορολόγων τότε, όπως και τώρα, ήταν ο ορολογικός συντονισμός μεταξύ των γλωσσών για την επίτευξη ασφάλειας δικαίου. Ωστόσο, χωρίς τα ηλεκτρονικά εργαλεία που έχουμε στη διάθεσή μας σήμερα, το έργο αυτό ήταν αρκετά δύσκολο.

Σήμερα η διαχείριση της ορολογίας πραγματοποιείται σε τέσσερα επίπεδα (European Commission, 2021). Οι προϊστάμενοι/-ες ορίζουν τις προτεραιότητες και διαχειρίζονται τους ανθρώπινους και άλλους πόρους όσον αφορά την ορολογία. Η Μονάδα Συντονισμού της Ορολογίας είναι η ομάδα που ασχολείται συγκεκριμένα με τον συντονισμό των πολύγλωσσων ορολογικών εργασιών σε επίπεδο ΓΔ. Σε κάθε γλωσσικό τμήμα υπάρχουν ορολόγοι, οι οποίοι λειτουργούν ως σύνδεσμοι μεταξύ της Μονάδας Συντονισμού Ορολογίας και του εκάστοτε γλωσσικού τμήματος, καλύπτουν τις εσωτερικές ορολογικές ανάγκες εντός του γλωσσικού τμήματος και καταχωρίζουν στην IATE όρους στη γλώσσα τους. Οι μεταφράστριες/-αστές έχουν διπλό ρόλο, καθώς, αφενός, χρησιμοποιούν τα αποτελέσματα των ορολογικών εργασιών και, αφετέρου, συνεισφέρουν ορολογικό υλικό μέσω της εξειδικευμένης γνώσης τους σε κάποιο αντικείμενο ή μέσω της έρευνας που πραγματοποιούν στο πλαίσιο των μεταφράσεών τους.

Παράλληλα με τη συνεργασία εντός της ΓΔΜ, η ορολογική συνεργασία εκτείνεται και μεταξύ των θεσμικών οργάνων της ΕΕ. Εξάλλου, η πλειονότητα των ενωσιακών πράξεων αποτελεί αποτέλεσμα διοργανικών εργασιών και διαπραγματεύσεων. Πέρα από τη συχνή επικοινωνία ορολόγων και συντονιστών/-ριών ορολογίας μεταξύ των θεσμικών οργάνων, υφίστανται επίσης εργαλεία για τη διευκόλυνση αυτής της διοργανικής συνεργασίας: η IATE (η

ορολογική βάση ενωσιακής ορολογίας), η Eur-Term (η διοργανική πλατφόρμα ορολογίας), καθώς και ειδικές ομάδες εργασίας για διάφορα ζητήματα που άπτονται της ορολογίας.

Παράδειγμα διοργανικής συνεργασίας είναι η Ομάδα Τυποποίησης Ορολογίας (ΟΤΟ), η οποία δημιουργήθηκε το 2004 από το Τμήμα Ελληνικής Γλώσσας της ΓΔΜ και τελεί υπό τον συντονισμό της. Η ομάδα αποτελείται από εκπροσώπους των ελληνόφωνων γλωσσικών και γλωσσονομικών υπηρεσιών από όλα τα θεσμικά όργανα της ΕΕ (ορολόγους, μεταφραστές/-ριες, γλωσσομαθείς νομικούς, διερμηνείς και διορθωτές/-ριες). Αποστολή της είναι ο συντονισμός και η συνεννόηση για την ορολογία που χρειάζεται να χρησιμοποιείται με εναρμονισμένο τρόπο στα ενωσιακά έγγραφα. Το εγχείρημα αυτό δεν είναι πάντα εύκολο, αν λάβουμε υπόψη τον μεγάλο αριθμό εγγράφων που παράγεται και μεταφράζεται κάθε χρόνο από τα θεσμικά όργανα της ΕΕ και το γεγονός ότι η νομοθετική διαδικασία της ΕΕ, και κατά συνέπεια η σύνταξη και η έγκριση των νομοθετικών εγγράφων, περιλαμβάνει τη συμμετοχή διαφόρων μερών λόγω του δημοκρατικού χαρακτήρα της. Όλα τα μέλη της ΟΤΟ μπορούν να υποβάλουν όρους προς συζήτηση συνοδευόμενους από την απαραίτητη τεκμηρίωση. Οι αρχικές συζητήσεις πραγματοποιούνται ηλεκτρονικά και, εάν προκύπτει γενική συναίνεση, η προτεινόμενη απόδοση εγκρίνεται με τη γραπτή διαδικασία. Εάν χρειάζεται περαιτέρω συνεννόηση, ο όρος συζητείται κατά τη διάρκεια των συζητήσεων της ομάδας. Οι αποφάσεις της ομάδας καταχωρίζονται στην ΙΑΤΕ με τον μέγιστο δυνατό βαθμό αξιοπιστίας, ο οποίος συμβολίζεται με 4 αστεράκια.

3 Η απαραίτητη συμβολή ειδικών και εμπειρογνομόνων

Σε σχέση με τη συνεργασία στην ορολογία, ειδική αναφορά χρειάζεται να γίνει στη συμβολή των ειδικών και εμπειρογνομόνων. Στην ορολογία, όπως και στη μετάφραση, οι γλωσσικές δεξιότητες χρειάζεται να συνδυάζονται με γνώση της σημασίας των όρων.

Στη ΓΔΜ μεταφράζονται περίπου 30 διαφορετικοί τύποι εγγράφων σε ένα ευρύ φάσμα αντικειμένων. Το 2022 μεταφράστηκαν 2.597.178 σελίδες για 50 περίπου Γενικές Διευθύνσεις και εσωτερικές υπηρεσίες, η καθεμία με διαφορετικό χαρτοφυλάκιο και τομέα δραστηριοτήτων. Καλύπτονται θεματικοί τομείς όπως δίκαιο, οικονομία, υγεία, ενέργεια, περιβάλλον, διεθνής συνεργασία, εμπόριο, τελωνειακά ζητήματα, και εκπαίδευση μεταξύ άλλων. Συνεπώς, είναι αναγκαία η συνεχής τροφοδότηση με εξαιρετικά εξειδικευμένη, αξιόπιστη, καλά τεκμηριωμένη και πολύγλωσση ορολογία, ούτως ώστε οι μεταφράσεις προς τις 24 επίσημες γλώσσες να πραγματοποιούνται όσον το δυνατόν πιο άμεσα με παράλληλη διασφάλιση της ποιότητας και της ασφάλειας δικαίου.

Για τον λόγο αυτό είναι εξαιρετικά σημαντική η συμβολή ειδικών και εμπειρογνομόνων. Ορισμένοι/-ες μεταφραστές/-ριες και ορολόγοι, διαθέτουν σπουδές και/ή προϋπηρεσία και σε κάποιον άλλο εξειδικευμένο τομέα πέραν της μετάφρασης. Επιπρόσθετα, διοργανώνονται σε τακτική βάση εξειδικευμένες θεματικές επιμορφώσεις. Ωστόσο, με τους εσωτερικούς αυτούς πόρους καλύπτεται μόνο ένα μέρος της άκρως εξειδικευμένης ορολογίας που συναντάμε στα έγγραφα μας. Ορολογική βοήθεια παρέχεται επίσης από ειδικούς που εργάζονται στις Γενικές Διευθύνσεις χάραξης πολιτικής στην Επιτροπή. Επιπλέον, όλα τα γλωσσικά τμήματα έχουν επαφές με εμπειρογνώμονες στη διοίκηση και τα πανεπιστήμια στα κράτη μέλη. Το Τμήμα Ελληνικής Γλώσσας έχει δημιουργήσει το Ελληνικό Δίκτυο Ορολογίας, το οποίο προσφέρει μια πλατφόρμα επικοινωνίας μεταξύ των γλωσσικών υπηρεσιών της ΕΕ και των εμπειρογνομόνων σε Ελλάδα και Κύπρο. Τέλος, όταν υπάρχουν ορολογικές ανάγκες σε κάποιον πολύ εξειδικευμένο τομέα, υπάρχει η δυνατότητα ανάθεσης ορολογικού έργου σε εξωτερικό εμπειρογνώμονα. Τα πορίσματα των εργασιών αυτών καταχωρίζονται στην IATE και, επομένως, είναι πάντα διαθέσιμα στους χρήστες της βάσης όρων ανά την ΕΕ.

4 Αξιοποίηση της IATE, της ορολογικής βάσης της ΕΕ

Το κύριο εργαλείο για τη διαχείριση ορολογίας στα θεσμικά όργανα της ΕΕ, καθώς και το βασικό αποθετήριο των ορολογικών τους εργασιών είναι η IATE. Η IATE (**I**nteractive **T**erminology for **E**urope - Διαδραστική ορολογία για την Ευρώπη) αποτελεί την κοινή ορολογική βάση των θεσμικών οργάνων και των οργανισμών της ΕΕ. Το περιεχόμενό της είναι διαθέσιμο στις 24 επίσημες γλώσσες της ΕΕ και τη στιγμή σύνταξης της ανακοίνωσης περιέχει περίπου 7.000.000 όρους και πάνω από 700.00 πολύγλωσσα δελτία σε πολυάριθμα θεματικά πεδία τα οποία άπτονται των δραστηριοτήτων της ΕΕ.

Ο πλούτος αυτός των στοιχείων αποτελεί αποτέλεσμα διαχρονικών και συγχρονικών εργασιών, καθιστώντας την IATE πολύτιμο εργαλείο στη φαρέτρα του μεταφραστικού προσωπικού της ΕΕ. Το εγχείρημα αυτό ξεκίνησε το 1999 με τη συγχώνευση στην IATE των τοπικών ορολογικών βάσεων που διατηρούσε κάθε θεσμικό όργανο. Με την εξέλιξη της τεχνολογίας βελτιώθηκαν και τα μέσα για την ορολογική έρευνα και, παρότι διατηρήθηκε η ίδια βασική δομή, προστέθηκαν περισσότερες λειτουργίες στην IATE. Τα ορολογικά δεδομένα καταχωρίζονται, ύστερα από ενδεδειγμένη έρευνα, από μεταφραστές/-ριες και ορολόγους που εργάζονται στις γλωσσικές υπηρεσίες των θεσμικών οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και αντικατοπτρίζουν τις ανάγκες του μεταφραστικού προσωπικού της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το μεγαλύτερο μέρος της βάσης είναι και δημόσια διαθέσιμο.

Για την καλύτερη αξιοποίηση του πλούσιου αυτού ορολογικού υλικού, είναι σημαντικό οι χρήστες της IATE να χρησιμοποιούν την κρίση τους για να αξιολογούν τα αποτελέσματα των αναζητήσεών τους στη βάση όρων. Παραδείγματος χάρη, ένας όρος ενδέχεται να χρησιμοποιείται σε διάφορα θεματικά πεδία και, συνεπώς, ο/η μεταφραστής/-ρια καλείται να επιλέξει το δελτίο και την απόδοση που αφορά το θέμα του κειμένου που μεταφράζει. Ένας όρος με χαμηλή τιμή αξιοπιστίας και χωρίς πρόσθετες πληροφορίες δεν είναι τόσο αξιόπιστος όσο ένας όρος που συνοδεύεται από ορισμό και υποστηρίζεται από αξιόπιστες παραπομπές και πηγές (IATE, 2023).

Τα εργαλεία μετάφρασης με τη βοήθεια υπολογιστών αποτελούν αδιαμφισβήτητα αναπόσπαστο κομμάτι της ροής εργασίας και για τον λόγο αυτό έχουν αναπτυχθεί οι κατάλληλες λειτουργίες στην IATE ώστε τα ορολογικά της δεδομένα να μπορούν να αξιοποιηθούν από αυτά. Συγκεκριμένα, δίνεται η δυνατότητα εξαγωγής του συνόλου της IATE ή μέρους αυτής σε μορφή βάσης όρων προς χρήση στα μεταφραστικά εργαλεία. Προς διευκόλυνση αυτού, έχει δημιουργηθεί η λειτουργία *Collections*, η οποία επιτρέπει την κατάρτιση θεματικών ορολογικών συλλογών (IATE, 2021).

Δύο επιπλέον εργαλεία που αναπτύχθηκαν πρόσφατα και διευκολύνουν τη διασύνδεση της IATE με το μεταφραστικό εργαλείο είναι το IATE Live Plugin και το Batch Task Plugin. Το πρώτο συνδέεται σε σχεδόν πραγματικό χρόνο με την IATE και εμφανίζει αποτελέσματα από αυτή με βάση τους όρους που εντοπίζονται στο προς μετάφραση τεμάχιο. Το δεύτερο εντοπίζει την ορολογία που περιέχεται στο προς μετάφραση έγγραφο και είναι διαθέσιμη στην IATE και με βάση τη σύγκριση αυτή δημιουργεί μια βάση όρων που μπορεί να χρησιμοποιηθεί τοπικά.

5 Επιστράτευση των κατάλληλων εργαλείων

Η IATE είναι πράγματι το βασικό εργαλείο και κεντρικό αποθετήριο της ενωσιακής ορολογίας, αλλά δεν είναι το μοναδικό. Υπάρχουν αρκετά άλλα εργαλεία, τα οποία συνδράμουν τους/τις μεταφραστής/-ριες των ενωσιακών εγγράφων όσον αφορά την ορολογία.

Η διακειμενικότητα αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό της μετάφρασης ενωσιακών εγγράφων. Με τον όρο αυτό νοείται η διακειμενική σχέση ενός νέου εγγράφου με προηγούμενα (κυρίως τη δημοσιευμένη ενωσιακή νομοθεσία) μέσω πολυάριθμων αναφορών, αυτολεξεί ή αναδιατυπωμένων παραθέσεων, χρήσης τυποποιημένης φρασεολογίας και λόγω της ανάγκης για συνεκτική χρήση της ορολογίας (Κουτσιβίτης, 1994). Υπό το πρίσμα αυτό, τα πολύγλωσσα σώματα ήδη μεταφρασμένων εγγράφων μπορούν να χρησιμεύσουν ως

πολύτιμα εργαλεία για την αναζήτηση ορολογίας. Τέτοια εργαλεία είναι τα παρακάτω. Η Eur-Lex αποτελεί το αποθετήριο της ενωσιακής νομοθεσίας. Μέσω της μονόγλωσσας, δίγλωσσας και τρίγλωσσας παρουσίασης εγγράφων είναι δυνατή η αναζήτηση ορολογίας σε δημοσιευμένες πράξεις. Το εργαλείο Euramis είναι ένα πολύγλωσσο σώμα κειμένων το οποίο περιέχει τις μεταφραστικές μνήμες σχεδόν όλων των ενωσιακών εγγράφων (νομοθετικών και μη). Το Quest συγκεντρώνει διάφορους πόρους και εργαλεία. Χάρη σε αυτό είναι δυνατή η αναζήτηση ενός όρου ή μιας φράσης παράλληλα σε πόρους όπως η IATE, η Eur-Lex, το Euramis και επιμέρους γλωσσάρια, όπως αυτό της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας.

Εσωτερικά έχουν αναπτυχθεί εργαλεία όπως το Tatraterm και το DefX. Το πρώτο ελέγχει την ορολογική συνέπεια με τη χρήση κανόνων για τον έλεγχο της διασφάλισης ποιότητας (QA Checker rules) στο μεταφραστικό εργαλείο και με την εξόρυξη ορολογίας από διάφορες πηγές. Το δεύτερο αντλεί ορολογία από ήδη δημοσιευμένη ενωσιακή νομοθεσία.

Επίσης, έχουμε στη διάθεσή μας εργαλεία για την εξόρυξη όρων. Τα εργαλεία αυτά μας βοηθούν να εξαγάγουμε ορολογία από μονόγλωσσα έγγραφα (συνήθως το πρωτότυπο), ώστε στη συνέχεια να δημιουργήσουμε δίγλωσσους ή και πολύγλωσσους ορολογικούς πόρους προς χρήση κατά τη μετάφραση. Επίσης, μπορούμε να εξαγάγουμε δίγλωσση ή πολύγλωσση ορολογία από ήδη μεταφρασμένα έγγραφα, ώστε να δημιουργούμε ορολογικούς πόρους όπως οι βάσεις όρων.

Οι βάσεις όρων συνιστούν εξαιρετικά χρήσιμους πόρους. Πρόκειται για δίγλωσσες ή πολύγλωσσες βάσεις που περιέχουν όρους και άλλα σχετικά μεταδεδομένα. Μπορούν να εισαχθούν σε εργαλεία μετάφρασης με τη βοήθεια υπολογιστή. Όταν το εργαλείο εντοπίσει στο πρωτότυπο τεμάχιο έναν όρο που περιέχεται στη βάση όρων, υποδεικνύει σε ξεχωριστό παράθυρο την απόδοση που περιέχεται στη βάση. Στα πλεονεκτήματα των βάσεων όρων συγκαταλέγονται η βελτίωση της ορολογικής συνέπειας εντός του εγγράφου αλλά και μεταξύ εγγράφων, καθώς και η αύξηση της παραγωγικότητας του μεταφραστικού προσωπικού, αφού μειώνεται ο χρόνος που απαιτείται για την ορολογική έρευνα. Υποστηρίζουν επίσης τη συνεργασία μεταξύ μεταφραστών/-ριών που εργάζονται πάνω στο ίδιο κείμενο ή σε συναφή έγγραφα που περιέχουν την ίδια ορολογία. Οι βάσεις όρων μπορούν να χρησιμοποιηθούν επίσης στη φάση του ελέγχου ποιότητας της μετάφρασης, καθώς βοηθούν στην επαλήθευση της ομοιόμορφης χρήσης ορολογίας και/ή τυποποιημένων εκφράσεων. Τέλος, μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως αποθηκευτικό μέσο για την εξαγωγή όρων, καθώς οι μεταφραστές/-ριες μπορούν να προσθέτουν όρους στη βάση καθώς μεταφράζουν.

Οι βάσεις όρων που χρησιμοποιούνται στη ΓΔΜ θα μπορούσαν να κατηγοριοποιηθούν ως εξής:

- η ΙΑΤΕ ως βάση όρων (είτε στο σύνολό της είτε σε θεματικές συλλογές),
- βάσεις όρων για συγκεκριμένα έγγραφα και/ή δέσμες εγγράφων,
- βάσεις όρων για συγκεκριμένα θέματα της επικαιρότητας (π.χ. Brexit, Covid-19 και πόλεμος στην Ουκρανία),
- βάσεις όρων για συγκεκριμένους θεματικούς τομείς (π.χ. μοριακή βιολογία, φυτοπαθολογία και κυβερνοασφάλεια),
- βάσεις όρων για συγκεκριμένα είδη εγγράφων που μεταφράζονται ανά τακτά χρονικά διαστήματα (π.χ. ευρωπαϊκό εξάμηνο, κανονισμοί εμπορικής άμυνας),
- κανονιστικές βάσεις όρων (π.χ. χαρτοφυλάκια επιτρόπων και τυποποιημένες μεταγραφές των ονομάτων τους, χώρες και νομίσματα).

Το μέλλον των ορολογικών εργαλείων στη ΓΔΜ είναι άρρηκτα συνυφασμένο με την πιο εκτεταμένη χρήση της τεχνητής νοημοσύνης (π.χ. για τον ταχύτερο και πιο αυτόματο εντοπισμό και εξαγωγή όρων), καθώς και την αξιοποίηση ορολογικών πόρων για την περαιτέρω βελτίωση των αποτελεσμάτων του eTranslation, του συστήματος αυτόματης νευρωνικής μετάφρασης που αναπτύχθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

6 Διαδικασία τριών βημάτων για τη διαχείριση ορολογίας στη μεταφραστική διαδικασία: Προπαρασκευή–Μετάφραση–Αρχειοθέτηση

Στη ΓΔΜ η διαδικασία που ακολουθείται για τη διαχείριση της ορολογίας στο πλαίσιο της μετάφρασης χωρίζεται σε τρεις φάσεις: προπαρασκευή, μετάφραση, αρχειοθέτηση, ειδικά για ογκώδη έγγραφα και δέσμες συναφών εγγράφων.

Το προπαρασκευαστικό στάδιο ξεκινά πολλές φορές προτού καν το έγγραφο φτάσει προς μετάφραση. Όταν η ΓΔΜ ειδοποιείται ότι αναμένεται η άφιξη δέσμης εγγράφων σε συγκεκριμένο θεματικό τομέα, οι συντονιστές/-ριες ορολογίας και οι ορολόγοι συλλέγουν τους υπάρχοντες σχετικούς ορολογικούς πόρους. Εξάγουν ορολογία από ήδη μεταφρασμένες και δημοσιευμένες πράξεις στον θεματικό αυτό τομέα. Επίσης, εντοπίζουν υπάρχοντες ορολογικούς πόρους που ενδέχεται να φανούν χρήσιμοι, όπως βάσεις όρων και σχετικές συλλογές όρων στην ΙΑΤΕ. Ενδέχεται επίσης να έρθουν προδραστικά σε επαφή με ειδικούς που θα μπορούσαν να συνδράμουν ορολογικά.

Όταν φτάσει το προς μετάφραση έγγραφο, εξάγεται ορολογία από το πρωτότυπο. Η εξαγωγή ορολογίας πραγματοποιείται με ειδικό εργαλείο, με ανάγνωση του εγγράφου ή συνδυασμό και των δύο μεθόδων. Στη συνέχεια οι ορολόγοι ασχολούνται με τους πλέον

σημαντικούς και ενδιαφέροντες όρους, για τους οποίους δημιουργούνται και δελτία στην IATE. Παράλληλα οι ορολόγοι παρέχουν υποστήριξη στο μεταφραστικό προσωπικό απαντώντας στα ερωτήματά τους ύστερα από προσεκτική έρευνα. Σε συνεργασία με τους/τις μεταφραστές/-ριες, οι ορολόγοι δημιουργούν ή επικαιροποιούν βάσεις όρων και εναρμονίζουν την ορολογία.

Το τελευταίο στάδιο αφορά την καταγραφή και την αρχειοθέτηση των ορολογικών εργασιών που πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια της μετάφρασης, ούτως ώστε τα πορίσματα αυτά να αξιοποιηθούν και στο μέλλον. Μόλις η μετάφραση ολοκληρωθεί και παραδοθεί, αν προκύψουν πρόσθετοι όροι, τότε αυτοί καταχωρίζονται στην IATE και οι υπόλοιποι ορολογικοί πόροι ενημερώνονται αναλόγως για μελλοντική χρήση. Αν φαίνεται ότι στο μέλλον περισσότερη ορολογία από τον συγκεκριμένο θεματικό τομέα θα φανεί χρήσιμη, τότε ενδέχεται να πραγματοποιηθεί προορατικά ορολογική έρευνα.

Συνεπώς, χρησιμοποιείται μια στρατηγική τριών βημάτων όσον αφορά τη διαχείριση ορολογίας στο πλαίσιο της μετάφρασης: Προπαρασκευή-Μετάφραση-Αρχειοθέτηση.

7 Ενημέρωση των ορολογικών πόρων

Η ορολογία, όπως και κάθε άλλη πτυχή της γλώσσας, μεταβάλλεται συνεχώς. Συνεπώς, προκειμένου οι ορολογικοί πόροι να παραμένουν αξιόπιστοι, είναι αναγκαίο να επανεξετάζονται και να ενημερώνονται, ιδανικά ανά τακτά χρονικά διαστήματα, αν αυτό είναι εφικτό. Παρατίθενται δύο παραδείγματα των προσπαθειών μας να επιτύχουμε τον στόχο αυτό στα θεσμικά όργανα της ΕΕ.

Πρώτον, καταβάλλονται διοργανικές προσπάθειες για την εκκαθάριση της ορολογικής βάσης IATE. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η ποιότητα των καταχωρίσεων στην IATE ποικίλλει. Αυτό ισχύει κυρίως για τις γλώσσες των κρατών μελών που προσχώρησαν στην ΕΕ πριν από τη διεύρυνση του 2004. Δέσμες παρωχημένων πολύγλωσσων δεδομένων εντοπίζονται και διαγράφονται ή δρομολογείται η ενημέρωσή τους. Στο πλαίσιο της δημιουργίας νέων δελτίων, οι ορολόγοι συχνά συνενώνουν και διαγράφουν διπλές εγγραφές ή ενημερώνουν δελτία με ελλιπείς πληροφορίες (IATE, 2023). Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί ότι η εκκαθάριση της IATE είναι ένα έργο τεράστιας έκτασης, λόγω του μεγέθους της βάσης και του μεγάλου αριθμού προσφερόμενων γλωσσών, και ότι προτεραιότητα δίνεται στην κάλυψη των πιο άμεσων αναγκών για ορολογία που εμφανίζεται στα προς μετάφραση έγγραφα.

Δεύτερον, στο Τμήμα Ελληνικής Γλώσσας έχει ξεκινήσει ένα έργο για την εκκαθάριση και την ενημέρωση των αποφάσεων που έχει λάβει η Ομάδα Τυποποίησης Ορολογίας για τα ενωσιακά έγγραφα. Οι αποφάσεις αυτές ξεκινούν από το 2004, συνεπώς κρίθηκε αναγκαίο

να επανεξεταστούν οι αποφάσεις αυτές ανάλογα με το αν ισχύουν ακόμη και συνεπώς μπορούν να διατηρηθούν ως έχουν, αν χρειάζεται να συζητηθούν εκ νέου από την ομάδα υπό το φως νέων στοιχείων ή αν οι όροι είναι εν γένει παρωχημένοι και μπορούν να εγκαταλειφθούν. Για παράδειγμα, για τον όρο *greenwashing* είχαν εγκριθεί από την ομάδα τρεις αποδόσεις «προβολή οικολογικού προσωπείου», «προβολή ψευδοπράσινης ταυτότητας» και «προβολή ψευδοοικολογικής ταυτότητας». Δεδομένου ότι ο όρος χρησιμοποιείται πλέον ευρύτερα, κρίθηκε σκόπιμη η επανεξέτασή του σε συνάρτηση με νέους συναφείς όρους (π.χ. *pinkwashing*, *purplewashing* και *redwashing*). Ύστερα από ενδελεχή συζήτηση, αποφασίστηκε να διατηρηθεί η απόδοση «προβολή ψευδοοικολογικής ταυτότητας» προς χρήση σε νομοθετικά έγγραφα και για μη νομοθετικά έγγραφα για το ευρύ κοινό υιοθετήθηκε η απόδοση «πράσινο ξέπλυμα»¹.

Συμπερασματικά, προκειμένου η ορολογία να παραμένει αξιόπιστη, είναι αναγκαίο να ακολουθούνται οι πλέον πρόσφατες εξελίξεις και η ενημέρωση των ορολογικών πόρων να εντάσσεται στη ροή της διαχείρισης ορολογίας.

8 Επίλογος

Οι προαναφερθείσες επτά καλές πρακτικές που ακολουθούνται στη Γενική Διεύθυνση Μετάφρασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής διευκολύνουν την αποτελεσματική διαχείριση της ενωσιακής νομοθεσίας στο περιβάλλον των θεσμικών οργάνων της ΕΕ. Ωστόσο, μπορούν να εφαρμοστούν ευρύτερα, καθώς συνιστούν ορθές πρακτικές για τη διαχείριση της ορολογίας εν γένει και μπορούν να εφαρμοστούν κατ' επέκταση και σε άλλα περιβάλλοντα, όπως εταιρείες, μεταφραστικά γραφεία, από ελεύθερους επαγγελματίες των γλωσσικών επαγγελματιών και στον εθνικό δημόσιο τομέα.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Communauté Européenne de l'Énergie Atomique Le Conseil Règlements (1958). Règlement n° 1, portant fixation du régime linguistique de la Communauté européenne de l'énergie atomique. *Journal officiel des Communautés européennes*, n° 017 du 06/10/1958, 0401–0402. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31958R0001%2801%29&qid=1688370312356>

European Commission (2021). *Directorate-General for Translation Terminology Framework*. Luxembourg.

¹ Βλ. δελτίο IATE: 2250797, <https://iate.europa.eu/entry/result/2250797>.

IATE. (2021). *User's Handbook*. https://iate.europa.eu/assets/IATE_Handbook_public.pdf

IATE. (2023). *IATE FAQ*. <https://iate.europa.eu/faq>

Maslias, R. (2017). Converting the European Terminology Database IATE into the World's Largest Multilingual Data Space. Στο P. Faini (Επιμ), *Terminological Approaches in the European Context* (σ. 13-19). Scholars Publishing.

Κουτσιβίτης, Β. (1994). *Θεωρία και Πράξη της Μετάφρασης*. Ελληνικές Πανεπιστημιακές Εκδόσεις.

Νικητοπούλου Χριστίνα

Μεταφράστρια/Ορολόγος

Γενική Διεύθυνση Μετάφρασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

Τμήμα Ελληνικής Γλώσσας

Ηλ.-ταχ.: Christina.Nikitopoulou@ec.europa.eu